

Muşkara'dan Nevşehir'e 290. Yıl

II. ULUSLARARASI NEVŞEHİR TARİH VE KÜLTÜR SEMPOZYUMU

TARİH | KÜLTÜR | ÇEVRE | TURİZM | SAĞLIK | EKONOMİ | İNANÇ | EĞİTİM

BİLDİRİ METİNLERİ

ntks.nevsehir.edu.tr
ntks@nevsehir.edu.tr

“MUŞKARADAN NEVŞEHİR’E”

**II. ULUSLARARASI
NEVŞEHİR TARİH VE KÜLTÜR SEMPOZYUMU
(2-3-4 Mayıs 2016)**

“Tarih | Kültür | Çevre | Turizm | Sağlık | Ekonomi | İnanç | Eğitim”

BİLDİRİ METİNLERİ

**ntks.nevsehir.edu.tr
ntks@nevsehir.edu.tr**

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ENGELLİLERE YÖNELİK TUTUMLARI

Yrd. Doç. Dr. Ayşegül ÖZCAN
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
aysegulozcan@nevsehir.edu.tr

Öğr. Gör. Kamuran ÖZDİL
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
kamuranozdil@nevsehir.edu.tr

Arş. Gör. Şenay ŞERMET KAYA
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
senaysermet@nevsehir.edu.tr

Arş. Gör. Gülhan KÜÇÜK
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
gulhankucuk@nevsehir.edu.tr

ÖZET

Amaç: Bu araştırma üniversite öğrencilerinin engellilik konusunda bilgi ve tutumlarını ölçmek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Araştırma 2015 yılında yürütülmüş tanımlayıcı tipte bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi öğrencilerin tamamı oluşturmuştur (n=8845). Araştırmanın örneklemini, %5 hata payı %98 güven aralığında 511 öğrenci oluşturmuştur. Çalışma araştırmaya katılmayı Kabul eden 500 öğrenci ile tamamlanmıştır. Araştırmada veriler, öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri, engelliğe ilişkin görüşlerini belirleyen anket formu ve Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum (YEKYT) Ölçeği ile toplanmıştır. Araştırmanın istatistiksel analizinde sayı ve yüzde dağılımlarına bakılmış ve ki-kare testi kullanılmıştır. Üniversiteden gerekli izinler alınmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin %60,8'si 19-21 yaş grubundadır ve %41,8'i 1.sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerine bakıldığında %64,6'sının ilkokul ve altı; babalarının ise %38,2'sinin ilkokul ve altında olduğu görülmüştür. Annelerinin %78,8'si çalışmazken, babalarının %79,4'ü çalışmaktadır. Öğrencilerin %58,2'si engelliliği yardıma muhtaç kişi olarak tanımlamışlardır. Katılımcıların %6,4'ü ailesinde engelli birey olduğunu ifade etmiştir. Öğrenciler engellilik nedenlerini %76,8 akraba evliliği, %43 sağlık konusundaki bilgisizlik, %40 iş kazaları olarak ifade etmişlerdir. Öğrencilerin %77,8'i engellilerin ayrımcılığa maruz kaldığını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin %62,8'i Engelsiz Üniversite Biriminin olduğunu bilmediğini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeğinden aldıkları ortalama puan 51,07'dir. Öğrencilerin eğitim aldıkları okula göre engelli bireylere yönelik tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark saptanmıştır (p<0.05).

Sonuç: Araştırma sonucuna göre üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının düşük olduğu engelli bireyleri engelli olmayanlardan farklı algıladıkları görülmektedir. Öğrencilerinin bu tutumlarının geliştirilmesi konusunda eğitim ve farkındalık çalışmaları yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: Engelli, tutum, engellilere yönelik tutumlar, üniversite öğrencisi

GİRİŞ

Engellilik üzerine günümüze kadar yapılan bilimsel araştırmalarda farklı tanımlar karşımıza çıkmaktadır (Eripek 1992: 82). Türkiye’de olduğu gibi dünyada da "engelli" terimiyle eř anlamlı bir çok terim kullanılmaktadır. Bu terimlerde engelli bazen özürlü, sakat, yetersiz, bozukluk bazen de arızalı, ayrıcalıklı, özel eğitime muhtaç, özel gereksinimli olarak kullanılabilir. Bu nedenle bilimsel araştırmalarda kullanılan özür ve engel terimleri arasındaki farkların belirtilmesi gerekir. Özür, bedeninin belli bir bölümünün (örneğin, bacaklar) ya da organının (örneğin, gözler) işlevlerini yeterince yerine getiremediği, önemli derecede etkilediği durumdur (Eripek 1992: 81; Bowe 2000: 261). Özüre bağlı olarak kişi çoğu kişinin duyduğu gibi duyamayabilir, göremeyebilir ya da öğrenemeyebilir. Bu sınırlılıklar, bireyin toplumsal yaşamını sınırladığı zaman, birey yalnızca özürlü olmakla kalmaz; aynı zamanda engelli de olur (Eripek1992: 82).

Engel ise, özürlü bireyin toplumsal yaşamın gereklerini yerine getirmede karşılaştığı sınırlılıklardır (Eripek 1992: 83). Bireyin yaşadığı sürece, yaş, cinsiyet gibi unsurlara ve sosyal, kültürel faktörlere bağlı olarak üstlenmesi gereken roller vardır. Birey yetersizliği yüzünden bu rolleri gerektiği gibi yerine getiremiyorsa, buna engel denir (Akçamete 2003: 14; Cavkaytar vd. 2007: 20). Dolayısıyla söz konusu rolleri yerine getirmesine olanak vermeyen bir engele sahip olan bireyler de engelli olarak tanımlanır.

Engellilik genel anlamı ile bireylerin doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle zihinsel, fiziksel, duyuşsal, ruhsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle aktivitelere katılmada, bir topluma dahil olmada yani toplumsal yaşama uyum sağlamada ve günlük gereksinimlerini karşılamada belirli sınırlılıklara sahip olma durumudur (Swain 2003: 23; Barnes 2002: 38; Tregaskis 2004: 10).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO)’nün yapmış olduğu tanımlamaya göre engelliliği üç ayrı sınıfta ele almak mümkündür: Bozukluk, Özürlülük ve Engellilik (Özer 2010: 222; Kayapınar 2011: 58). Engelli bireyler, ortak bazı özelliklerine ya da eğitim gereksinimlerine göre de sınıflandırılmaktadır. Fakat gerek sağlık örgütleri gerekse konu ile ilgili yapılan araştırma sonuçlarında engelliliğin sınıflandırılmasına yönelik ortak noktada buluşulan bir değerlendirme bulunmamaktadır. Engelli bireyler genel olarak "zihinsel engelliler", "bedensel engelliler", "işitme engelliler" ve "görme engelliler" olarak sınıflandırılmaktadır (Akay 2008; Venkatesan 2004:23).

Günümüzde dünya nüfusunun yaklaşık %15'inin bir tür engellilikle yaşadığı tahmin edilmektedir (Akdağ 2011: 8) Türkiye'de 2002 yılı Türkiye Özürlüler Araştırması sonuçlarına göre; engelli bireylerin toplam nüfusa oranı tahminsel olarak %12.29 olarak belirlenmesine karşılık, engelli öğrencilerin yaygınlık oranlarının gerçeğe yakın olarak ortaya çıkarılmasında bir çok güçlükle karşılaşmaktadır (Kırcaali İftar 1999: 561; Sarı 2000). Yaygınlığın belirlenmesindeki güçlüğü çeken çocuklar içerisinde de yer alması ve bazı engelli öğrencilerin öğrenme güçlüğü çeken çocuklar içerisinde de yer alması ve bazı engelli öğrencilerin birden çok engeli sahip olmaları ve bunların diğer bir engel grubunda da değerlendirilmesi bu kategorilerdeki yaygınlık oranlarının belirlenmesinde güçlük oluşturmaktadır.

Bu oranlarla birlikte engellilik, dünyanın önemli sağlık problemlerinden biri haline gelmiştir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Birleşmiş Milletler (BM) genel kurulu engelli bireylerin topluma uyumlarını sağlamak için bir dizi çalışma başlatmıştır (Akdemir vd. 2006: 88). Bu çalışmalara katkı sağlamak adına engelli bireyin toplumda üretken ve olabildiğince bağımsız bir birey olarak yaşamını sürdürebilmesinde; anne-baba, akranlar, eğitimciler, sağlık personeli, meslek örgütlerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının önemli rolü vardır (Milli Eğitim Bakanlığı 2011: 7).

YÖNTEM

Araştırma 2015 yılında yürütülmüş tanımlayıcı tipte bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi öğrencilerin tamamı oluşturmuştur (n=8845). Araştırmanın örneklemini, %5 hata payı %98 güven aralığında 511 öğrenci oluşturmuştur. Çalışma araştırmaya katılmayı kabul eden 500 öğrenci ile tamamlanmıştır. Araştırmada veriler, öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri, engelliğe ilişkin görüşlerini belirleyen anket formu ve Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum (YEKYT) Ölçeği ile toplanmıştır. YEKYT ölçeği "O Formu", Yüker, Block ve Young (1970) tarafından geliştirilen 6'lı likert tipi (+3= katılıyorum, -3= katılmıyorum) 20 maddelik bir ölçme aracıdır. Araştırmanın istatistiksel analizinde sayı ve yüzde dağılımlarına bakılmış ve ki-kare testi kullanılmıştır. Araştırmanın uygulanabilmesi için gerekli kurum izni ve bireysel onam alınmıştır.

BULGULAR

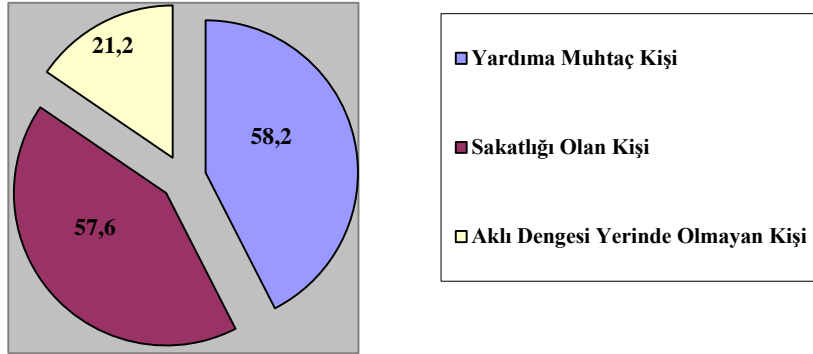
Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde %60,8'si 19-21 yaş grubunda, %97,4'ü bekar ve %41,8'i 1.sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeylerine ve çalışma durumlarına göre dağılımları Tablo 1'de yer almaktadır. Annelerinin eğitim düzeylerine bakıldığında %64,6'sının ilköğretim; babalarının ise %38,2'sinin ilköğretim mezunu olduğu görülmüştür. Annelerinin %78,8'si çalışmazken, babalarının %79,4'ü çalışmaktadır.

Tablo 1: Öğrencilerin Anne ve Babalarının Eğitim Düzeylerine ve Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı

Anne- Babaların Eğitim Düzeyi	Annelerin Eğitim Düzeyleri		Babaların Eğitim Düzeyleri	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Okur-Yazar Değil	57	11,4	32	6,4
Okur- Yazar	51	10,2	93	18,6
İlköğretim	323	64,6	191	38,2
Lise	84	16,8	136	27,2
Lisans ve Lisansüstü	13	2,6	48	9,6
Anne-Babaların Çalışma Durumları	Annelerin Çalışma Durumları		Babaların Çalışma Durumları	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çalışıyor	106	21,2	397	79,4
Çalışmıyor	394	78,8	103	20,6

Öğrencilerin engelliğin tanımlarına ilişkin bulgular Grafik 1'de verilmiştir. Öğrencilerin %58,2'si engelliliği yardıma muhtaç kişi, %57,6'sı engelliği sakatlığı olan kişi olarak tanımlarken %21,2'si engelliliği akli dengesi yerinde olmayan kişi olarak tanımlamıştır.

Grafik 1: Öğrencilerin Engelliliğin Tanımına İlişkin Düşüncelerinin Dağılımı

Öğrencilerin %6,4'ü ailesinde engelli birey olduğunu ifade ederken *ailesinde engelli birey olan 29 kişiden sadece 2'si utandığını* ifade etmiştir.

Öğrencilerin engellilik nedenleri ve engelli bireyin ayrımcılığa maruz kalması hakkındaki düşüncelerinin dağılımı Tablo 2'de verilmiştir. Öğrenciler engellilik nedenlerini %76,8'i akraba evliliği, %43'ü sağlık konusundaki bilgisizlik, %40'ı iş kazaları olarak ifade ederken öğrencilerin %77,8'i engelli bireylerin ayrımcılığa maruz kaldığını ifade etmişlerdir.

Tablo 2: Öğrencilerin Engellilik Nedenleri Hakkındaki ve Engelli Bireyin Ayrımcılığa Maruz Kalması Hakkındaki Düşüncelerinin Dağılımları

Engellilik Nedenleri Hakkında Düşünceleri	Sayı	Yüzde
- Akraba Evliliği	215	43
- Sağlık Konusundaki Bilgisizlik	200	40
- İş Kazaları		
Engelli Bireyin Ayrımcılığa Maruz Kalması Hakk. Düşünceleri	389	
- Kalıyor	111	77,8
- Kalmıyor		22,2

Öğrencilerin %62,8'i Engelsiz Üniversite Biriminin olduğunu bilmediğini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeğinden aldıkları ortalama puan 51,07'dir. Öğrencilerin eğitim aldıkları okula göre

engelli bireylere yönelik tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p<0.05$).

TARTIŞMA

Son yıllara ülkemizde eğitim alanında yapılan çalışmaların yaygınlaşmasının engelli bireyin toplumla bütünleşmesine katkı sağladığı görülmesi engellilere yönelik olumlu tutumların artmasını sağlayabileceği söylenebilir. Özyürek (1987)'in yaptığı, Eğitim Fakültesi özel eğitim öğrencilerinin engelli bireye yönelik tutumlarını araştırdığı çalışma birlikte ülkemizde üniversite öğrencilerin engelli bireye yönelik tutumlarını araştıran çalışma yok denecek kadar azdır. Üniversite öğrencilerinin engelli bireye yönelik tutumlarını araştıran belli başlı sayıda araştırma vardır. (Craig 1991; Hodge 1998; Mathews vd. 1998; Özyürek 1995; Tait vd. 2000; Wishart vd. 1996). Bu bağlamda üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının incelenmesi amacıyla planlanan bu çalışma önem arz etmekle birlikte araştırmadan elde edilen bulgular, mevcut araştırma sonuçları ve literatür bilgisiyle tartışılmıştır.

Engelli bireyler için düzenlenecek fiziksel değişikliklerle birlikte, engelli bireyleri psiko- sosyal sorunlarının giderilmesi için engeli olan ve olmayan tüm bireylere geniş kapsamlı eğitimlerin yapılması, ortaya çıkabilecek engel durumlarının önlenmesinde önemli derecede yarar sağlayacağı belirtilmiştir (Newman 1976: 196). Stovall ve Sedlacek'e (1983), ve Clayton'a (1992) göre, engelli olmayan öğrencilerin engelli öğrencilere yönelik olumsuz tutumlarının giderilmesinde de eğitim önemli görülmektedir. Araştırmamızda öğrencilerin %62,8'i Engelsiz Üniversite Biriminin olduğunu bilmediğini ifade etmesi ve öğrencilerin eğitim aldıkları okula göre engelli bireylere yönelik tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark saptanmasında tüm bireylere yeterli düzeyde eğitim ve farkındalık çalışmalarının yapılmadığı düşünülmüştür.

Engelli birey ile etkileşim içinde olmak engelli bireye yönelik tutumların değiştirilmesinde önemli bir unsurdur (Forlin vd. 1999: 52; Gregory 1997: 124; Hasting vd. 1996: 142). Engeli olmayan bireylerin engelli bireylere ilişkin bakış açılarının, engelli bireyleri etkileyen önemli faktör olduğu kabul edildiğinde, diğerlerinin engelli bireyler hakkında ne düşünüldüğünü tanımlamak önemlidir.(Burcu 2011: 39) Morris'e (1991) göre, bir toplumda engelliliğin tanımlanması söz konusudur. Başka bir deyişle, engelli olanların kendilerine yönelik bakış açılarından ve tutumlarından çok genellikle engelli olmayanların engelliliğe ilişkin bakış açıları ve tutumlarıyla ortaya çıkmaktadır.

Araştırmamızda ise üniversite öğrencilerinin %58,2'si engelliliği yardıma muhtaç kişi, %57,6'sı engelliliği sakatlığı olan kişi olarak tanımlarken %21,2'si engelliliği akli dengesi yerinde olmayan kişi olarak tanımlamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucuna göre üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutum puan ortalamalarının düşük olduğu ve engelli bireyleri engeli olmayan bireylerden farklı algılandıkları görülmektedir. Öğrencilerin bu tutumlarının geliştirilmesi konusunda sürekliliği olan eğitim ve farkındalık çalışmaları yapılabilir.

İleri çalışmalarda engelli bireyin toplum içinde kabulünü kolaylaştırmak adına engelli olmayan öğrencilerin üniversiteye gelmeden ilköğretim okulları ve liselerde engelli birey konusunda bilgilendirilmesi ve engelli bireylerle etkileşim içinde olması sağlanabilir.

KAYNAKLAR

- Akay, V (2008). İşitme Engellilerde Beden Eğitimi Spor ve Rekreasyon Aktivitelerinin Eğitim Bütünlüğü Açısından İncelenmesi ve Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi.
- Akçamete, G (2003). İşitme Engellilerin Eğitiminde Öğretmen El Kitabı. Ankara: Milli Eğitim Basımevi. 3-18.
- Akdağ ŞA. Tanay G. Özgül H. Birer KL. Kara Ö (2011)Türkiye’de Engellilik Temelinde Ayrımcılığın İzlenmesi Raporu. İnsan Hakları Uygulama Ve Araştırma Merkezi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi. 1-10.
- Akdemir, N. Akkuş, Y (2006). Rehabilitasyon ve hemşirelik. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi: 82-91.
- Barnes, C. Oliver, M. Barton, L (2002). Disability Studies Today, Polity Press, Blackwell Publishers Inc. United States of America: 38.
- Bowe, F (2000). Physical, Sensory and Healthy Disabilities: An Introduction, Prentice Hall inc, New Jersey. 261-262.
- Burcu, E (2011). Türkiye’de Engelli Bireylere İlişkin Kültürel Tanımlamalar:Ankara Örneği. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. 28 (1): 37-54.
- Cavkaytar, A. Diken, İ (2007). Özel Eğitime Giriş. Ankara: Kök Yay. 8-28.
- Clayton, J (1992). Can They Do Science? The New Scientist. 31.
- Craig, CS (1991). Labels and the attitudes of undergraduate physical education students toward disabled individuals. Physical Educator. 48 (3): 142-146.
- Eripek, S (1992). Engelliler ve Eğitimleri, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 5 (1-2): 80-85.
- Forlin, C. Fogarty, G. Carroll, A (1999). Validation of the factor structure of the Interaction with Disabled Persons Scale. Australian Journal of Psychology. 51 (1): 50-55.
- Gregory, D (1997). Before and after the Americans with Disabilities Act: an analysis of attitude and knowledge of undergraduate music majors. Journal of Music Therapy. 24 (2): 119-128.

- Hasting, R. Hewes, A. Lock, S. Witting, A (1996). Do special needs courses have any impact on student teacher's perceptions of children with severe learning difficulties? *British Journal of Special Ed.* 23: 139-144.
- Hodge, SR (1998). Prospective Physical education Teacher's Attitudes Toward Teaching Students with disabilities. *Physical Educator.* 55(2): 68-78.
- Kayapınar, Ç (2011). Engelliler ve Fiziksel Uygunluk. I. Uluslararası Katılımlı Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongre Kitabı. Konya: 55-60.
- Kırcaali-İftar, G (1998). Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yay. 561.
- Mathews, PR. Hameister, BG. Hosley, NS (1998). Attitudes of college student toward study abroad: Implications for disability, service providers *Journal of Postsecondary Education and Disability.* 13 (2): 67-77.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2011). Engelli Bireylerde Toplumsal Uyum. Ankara: 1-37.
- Morris, DB (1991). The culture of pain. Berkeley: University of California Press.
- Newman, J (1976). Faculty attitudes towards handicapped students. *Rehabilitation Literature.* 17:194-197.
- Özer, S (2010). Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor. Ankara: Nobel Yay. 215-240.
- Özyürek, M (1995). Engelli Kişilere Yönelik Değiştirilen Tutumların Sürekliliği. Ankara: Gazi Üniversitesi Yay.
- Sarı, H (2000). An Analysis of the Ppolicies and Provision for Children with Special Educational Needs in England and Turkey. Oxford Brookes University: Westminster Institute of Ed.
- Stovall, C. Sedlacek, E (1983). Attitudes of male and female university students toward students with different physical disabilities. *Journal of College Student Personnel.* 22: 325-330.
- Swain, J. Frence, S. Cameron, C (2003). Controversial Issues İn a Disabling Society. Open University Press. United States of America: 23.

- Tait, K. Purdie, N (2000). Attitudes toward disability teacher education for inclusive environments are an Australian University: *International Journal of Disability. Development and Education*. 47 (19): 25-38.
- Tregaskis, C (2004). *Constructions of Disability*. Routledge Taylor and Francis Group . New York: 10.
- Venkatesan, S (2004). *Children with Developmental Disabilities*. London: Sage Pub. 19-25.
- Wishart, JG. Manning, G (1996). Trainee teachers' attitudes to inclusive education for children with Down's syndrome. *Journal of Intellectual Disability Research*. 40: 56-65.